

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
kopia till ju.L6@regeringskansliet.se

Remissyttrande över betänkandet Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33)

Ert diarienummer Ju2025/00812

Förvaltningsrätten lämnar, i egenskap av migrationsdomstol, följande synpunkter på utredningens förslag. I de delar som inte kommenteras har förvaltningsrätten, utifrån de utgångspunkter som domstolen har att beakta, inte några synpunkter.

Inledning

Det pågår för närvarande ett flertal lagstiftningsarbeten på utlänningsrättens område. Domstolen vill därför inledningsvis framhålla att det generellt sett är svårt att se helheten av den aktuella utredningens förslag och hur de förhåller sig till övriga pågående utredningar inom området.

Vandel

Domstolen noterar att ett flertal omständigheter föreslås kunna beaktas i bedömningen av en utlännings vandel. I utredningen anges att det går att urskilja ett antal konstaterbara brister i en utlännings vandel som är så tydliga och klara att de kan läggas till grund för avvisning samt för att vägra en utlännings uppehållstillstånd eller återkalla ett sådant tillstånd. Det ska samtidigt vara fråga om en bedömning i det enskilda fallet där olika aspekter kan väga olika tungt från fall till fall. Vidare anges att rättstillämpningen får en viktig uppgift när det gäller utvecklingen av innebörden av begreppet vandel (s. 299 f).

Domstolen konstaterar att förslagen lämnar den enskilde i en stor osäkerhet vad gäller vilka omständigheter som kan hållas emot honom eller henne. Därtill framstår det som otydligt vilken nivå av vandel som krävs och vilken tyngd som ska ges olika omständigheter kopplade till vandelsbrister. Det anges i utredningen att samma krav som utgångspunkt bör ställas på en utlännings vandel för att han eller hon ska beviljas ett uppehållstillstånd som för att han eller hon ska få behålla ett sådant tillstånd (s. 399). Domstolen ser det önskvärt med ett klargörande om det innebär att samma nivå på vandeln ska krävas i de olika

situationerna. Mot bakgrund av att en återkallelse av ett uppehållstillstånd får anses vara en mer ingripande åtgärd för en enskild, som tidigare beviljats en förmån i form av tillstånd, kan frågan ställas om det bör krävas en högre tröskel för att återkalla ett tillstånd än för att bevilja ett sådant.

Utredningen föreslår att det inom ramen för vandelsbedömningen ska kunna beaktas om en utlänning missbrukar alkohol, narkotika och andra droger eller beroendeframkallande medel och han eller hon utgör en fara för andra eller beter sig på ett grovt störande sätt. Som exempel anges att det kan vara fråga om en utlänning som varit föremål för tvångsvård enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), om en sådan tvångsvård inte har gett en avsedd effekt (s. 303).

Domstolen konstaterar att om utlänningen har dömts för alkohol- eller narkotikarelaterad brottslighet kan detta beaktas i vandelsbedömningen redan utifrån själva brottet. Domstolen ser det som problematiskt att i övriga fall lägga någon större vikt vad som närmast är en beroendesjukdom. Syftet med tvångsvård enligt LVM är att genom behövliga insatser motivera missbrukaren så att han eller hon kan antas vara i stånd att frivilligt medverka till fortsatt behandling och ta emot stöd för att komma ifrån sitt missbruk (3 § LVM). Tvångsvård är alltså endast en del i att komma ifrån ett missbruk och ett störande beteende eller liknande kan ha sin grund i vårdbehovet. Domstolen ser att det kan uppstå problematiska situationer i de rättsliga avvägningar som görs när en beroendesjukdom läggs utlänningen till last i en vandelsbedömning.

Enligt domstolen kan det förväntas ta relativt lång tid innan det etableras någon tydlig praxis och vägledning för hur Migrationsverket och migrationsdomstolarna ska göra vandelsbedömningen. Detta särskilt med beaktande av att det är många omständigheter som kan komma att vägas in i bedömningen och som dessutom kan komma att väga olika tungt i de enskilda fallen, samt med hänsyn till de föreslagna övergångsbestämmelserna som medför att äldre föreskrifter fortsatt kommer att tillämpas i många fall (s. 692). Domstolen vill även framhålla att övergångsbestämmelserna kommer medföra att effekterna av förslagen, särskilt vad gäller återkallelse av uppehållstillstånd, kan förväntas dröja.

Domstolen vill även uppmärksamma att förslagen kommer att påverka domstolarnas handläggning av berörda migrationsmål. När domstolen i dagsläget ser skäl att bifalla ett överklagande och exempelvis bevilja en utlänning uppehållstillstånd begär domstolen regelmässigt att Migrationsverket ska göra en slagning i SIS (Schengens informationssystem) och i misstanke- och belastningsregistret, i syfte att bedöma om det finns grund för att vägra tillstånd med stöd av 5 kap. 17 § utlänningslagen. Om förslagen i utredningen införs ska mer än bara brottslighet (eller brottslighet i förening med annan misskötsamhet) beaktas i bedömningen av om det finns skäl att vägra uppehållstillstånd.

I de mål där domstolen framöver bedömer att det finns grund att bevilja ett uppehållstillstånd kan frågan ställas om domstolen regelmässigt ska begära att Migrationsverket inkommer med ett uppdaterat komplett

underlag gällande utlänningens vandel. Det kan ha tillkommit omständigheter av relevans för vandelsbedömningen mellan tidpunkten för Migrationsverkets beslut och tidpunkten inför migrationsdomstolens avgörande. I fall där nya vandelsbrister uppmärksammas först i detta skede kan det även utifrån omständigheterna i det enskilda fallet vara olämpligt att bedömningen görs av domstolarna som första instans, med följderna att den enskilde i så fall fräntas en reell tvåinstansprövning. Ett alternativ skulle vara att domstolarna i dessa fall i stället kommer fram till slutsatsen att Migrationsverket inte haft fog för att avslå ansökan om uppehållstillstånd på den aktuella avslagsgrunden och att målet då återförvisas till verket för prövning av om utlänningens vandelsbrister utgör skäl att vägra tillstånd. Detta skulle dock leda till att det tar längre tid innan ett slutgiltigt beslut fattas och få processekonomiska konsekvenser.

I utredningen anges att utlänningens familjeförhållanden och etablering i det svenska samhället ska beaktas vid prövningen av om ett uppehållstillstånd ska återkallas. Detta med hänvisning till att det bedöms vara nödvändigt med hänsyn till Sveriges internationella åtaganden, exempelvis artikel 8 i Europakonventionen gällande rätten till skydd för privat- och familjeliv. Vad gäller verkställighetshinder anges i utredningen att det inte ska utgöra ett hinder mot att återkalla ett uppehållstillstånd. Domstolen noterar vad som anges i departementspromemorian (Ds 2024:23) *Inhibition av verkställigheten – ny ordning vid tillfälliga verkställighetsbinder* om att vissa kategorier av personer inte ska beviljas tidsbegränsade uppehållstillstånd vid tillfälligt verkställighetshinder, utan att det i stället ska fattas beslut om inhibition av ett utvisningsbeslut. Domstolen ser behov av att det säkerställs att de båda utredningarna är förenliga med varandra och med kraven som följer av Europakonventionen.

Uppgiftsskyldigheten

Domstolen noterar att det fortfarande är oklart hur överlämnande av uppgifter och information från olika aktörer till Migrationsverket ska gå till i praktiken, men att detta i vart fall ska ske på begäran av verket. Domstolen önskar även att det klargörs hur informationsöverföringen ska ske i förhållande till migrationsdomstolarna. Utifrån den befintliga utredningen är det otydligt hur och i vilka sammanhang informationsöverföringen ska göras i de olika leden, vilket försvårar möjligheten att lämna synpunkter i denna del. Det behöver tas ett helhetsgrepp av föreslagna sekretessbrytande regler.

Domstolen vill påtala att det framstår som oklart hur Migrationsverket, om inte indikationer inkommit från något håll, ska veta att det finns anledning att begära ut information från olika uppgiftslämnare om en specifik person i syfte att eventuellt öppna ett ärende om återkallelse av uppehållstillstånd.

Konsekvenser för domstolen

Förvaltningsrätten bedömer att förslagen i betänkandet kommer att medföra ökad arbetsbörda och ökade kostnader; både vad avser ökad måltillströmning till migrationsdomstolen och utlämnanden av uppgifter till Migrationsverket i högre utsträckning än vad som sker i dag. Förvaltningsrätten ifrågasätter slutsatsen att de föreslagna förändringarna ryms inom befintliga budgetanslag och betonar behovet av långsiktighet i anslagstilldelningen.

Beredning och beslut

Detta remissyttrande har beslutats av chefsrådmännen Åsa Holmgren och Martin Altenhammar. I handläggningen har även föredragande juristen Jenny Rehnberg (föredragande) deltagit.

Åsa Holmgren

Martin Altenhammar

Jenny Rehnberg